

Nr 148.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående skeppsgossekårens i Marstrand förläggning; given Stockholms slott den 24 februari 1928.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Gustav Rosén.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 24 februari 1928.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG, VON STOCKENSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Rosén anför:

Sedan den 1 oktober 1907 har en skeppsgossekår varit förlagd i Marstrand. Vid kårens uppsättande fastställdes numerären till 200 skeppsgossar. Det huvudsakligaste motivet för åtgärden att förlägga en skeppsgossekår till Marstrand var antagandet, att ett värdefullt material för flottans bemanning skulle vinnas genom de ökade rekryteringsmöjligheter, som vore att påräkna vid upprättandet av en ny självständig skeppsgossekår.

Inkvartering bereddes skeppsgossarna å kasernfartyget Norrköping. Emellertid befanns snart nämnda fartyg mindre lämpligt för förläggning av skeppsgossarna. Marinens myndigheter gjorde därför särskilda framställningar om

Inledning.

Bihang till riksdagens protokoll 1928. 1 saml. 124 häft. (Nr 148.) 462 28 1

att utredning måtte åvägabringas för utrönande av huruvida lämplig inkasernering i land kunde beredas skeppsgossarna i Marstrand. Under framhållande, att kåren icke, såsom man ursprungligen tänkt sig, i någon mera avsevärd grad kommit att rekryteras från kustbefolkningen vid västkusten, hemställde myndigheterna jämväl om utredning, huruvida annan lämpligare plats än Marstrand stode att finna för skeppsgossekårens förläggning utanför flottans stationer. För utredande av detta spörsmål jämte vissa andra frågor rörande skeppsgossekåren tillkallades med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 18 oktober 1912 vissa sakkunniga, vilka den 10 december 1917 avgåvo betänkande i ämnet och därvid förordade kasernering i land av Marstrandskåren enligt olika av de sakkunniga framlagda alternativ.

Innan statsmakterna fattat beslut i anledning av de sakkunnigas förslag i omförmälda avseende, tillsattes den 12 november 1919 försvarsrevisionen, som i sitt den 15 mars 1923 avgivna betänkande och förslag rörande revision av Sveriges försvarsväsende jämväl upptog till behandling skeppsgosseinstitutionen i dess helhet. Härvid anförde revisionen, bland annat, att, på grund av den utav revisionen föreslagna minskningen av såväl sjömanskåren som underofficerskåren, skeppsgossekårens sammanlagda numerär syntes böra minskas från 600 till 500 nummer. Skeppsgossarna vore för det dåvarande uppdelade på en kår om 400 nummer i Karlskrona och en kår om 200 nummer i Marstrand. Givet vore, att denna uppdelning på två kårer medförde avsevärt större kostnader för såväl förvaltning som undervisning och utbildning än om samtliga skeppsgossar vore förlagda till en och samma plats. Med hänsyn härtill och då en sammanslagning av de båda kårerna dessutom vore ägnad att främja enhetligheten i utbildningen, funne revisionen sig böra föreslå, att Marstrandskåren indroges, och att samtliga skeppsgossar, såsom tidigare varit fallet, förlades till Karlskrona. Då emellertid utrymmet i skeppsgossekasernen därstädes icke vore tillräckligt för det av revisionen föreslagna antalet skeppsgossar, måste andra förläggningslokaler beredas. Lämpliga sådana kunde erhållas uti det genom Karlskrona grenadjärregementets indragning ledigblivna kasernetablissemanget.

I proposition den 1 februari 1924, nr 20, angående försvarsväsendets ordnande tillstyrkte föredragande departementschefen, att skeppsgossekåren minskades till 500 nummer, men ansåg, att Marstrandskåren tillsvidare borde bibehållas, intill dess dels erfarenhet vunnits, huru stor numerär skeppsgossekåren i sin helhet borde hava, och dels tillfälle möjligen yppade sig till en lämplig förläggning i Stockholm eller dess närhet, såsom Rindö eller annan lämplig plats. Karlskronakåren skulle bestå av 350 och Marstrandskåren av 150 gossar.

Försvarsutskottet vid 1924 års riksdag föreslog för sin del en indragning av skeppsgossekåren i Marstrand.

Varken nämnda proposition eller utskottets förslag vann emellertid riksdagens bifall.

I proposition den 20 februari 1925, nr 50, angående försvarsväsendets ordnande anslöt sig föredragande departementschefen till 1924 års försvars-

utskotts förslag om indragning av Marstrandskåren. I samband härmed förordade departementschefen, att en utökning skulle ske av numerären vid kåren i Karlskrona från förut 400 till 450 skeppsgossar, samt att denna numerär vid inträffande vakanser inom sjömanskåren finge ökas med motsvarande antal skeppsgossar, dock högst 100. Beträffande kårens förläggning anförde departementschefen, att det tidigare varit ifrågasatt att vid dylikt sammanförande av de båda nuvarande skeppsgossekårerna till en kår i Karlskrona förlägga densamma till Karlskrona grenadjärregementets kasernetablissemang vid Gräsvik under förutsättning av regementets indragning. Departementschefen förutsatte visserligen, att ifrågavarande regemente skulle indragas, men samtidigt skulle annan permanent förläggning av infanteri till Karlskrona äga rum. Ehuru grenadjärregementets etablissemang icke behövde i sin helhet tagas i anspråk för sistnämnda förläggning, syntes icke böra ifrågasättas att dit jämväl förlägga skeppsgossar, då nämligen dylik blandad förläggning av skeppsgossar och vuxet manskap icke kunde anses vara lämplig och även blivit vid tidigare tillfällen bestämt avstyrkt av marinens myndigheter. Vid sådant förhållande syntes skeppsgossekåren böra förbli förlagd i sin nuvarande kasern i Karlskrona och eventuellt bristande utrymme ersättas antingen genom en tillbyggnad eller ock genom anlåtande av ett logementsfartyg.

I anledning av berörda uttalande av departementschefen anförde försvarsutskottet vid 1925 års riksdag i sitt utlåtande nr 1, att utskottet i fråga om skeppsgossarnas förläggning endast ansett sig kunna välja mellan tvenne alternativ, nämligen i ena fallet påbyggnad av skeppsgossekasernen i Karlskrona och i andra fallet bibehållande tillsvidare av en förläggning i Marstrand med utbyte av logementsfartyget Norrköping mot annat logementsfartyg, eventuellt »Thule» eller »Göta». Det senare alternativet skulle visserligen föranleda större kostnader, men hade utskottet funnit denna kostnadsökning väl motiverad med tanke på de fördelar, som en delad förläggning av skeppsgossarna skulle medföra. Härvid hade utskottet särskilt beaktat de större rekryteringsmöjligheterna. Utskottet förordade sålunda, att skeppsgossekårens dåvarande förläggning tillsvidare bibehölles och att högst 350 skeppsgossar förlades till Karlskrona och återstoden till Marstrand. Det syntes emellertid utskottet önskvärt, att en utredning verkställdes, huruvida icke en förläggning till Nya Varvet eller eventuellt annan plats kunde med utnyttjande av ledigblivna etablissemang visa sig ur såväl ekonomiska som andra synpunkter fördelaktigare än förläggningen i Marstrand.

Vad utskottet sålunda anfört föranledde från riksdagens sida icke någon erinran.

Sedan marinförvaltningen och chefen för marinstaben anbefallts att, med beaktande av vad 1925 års försvarsutskott i ämnet anfört, gemensamt verkställa utredning rörande skeppsgossekårens i Marstrand förläggning, överlämnade myndigheterna med skrivelse den 25 oktober 1925 den sålunda infordrade utredningen. Myndigheterna anförde därvid, att de skäl, som på

sin tid föranlett förläggning av en skeppsgossekår till västkusten, fortfarande föreläge. Myndigheterna hade därför undersökt möjligheterna av en förläggning av skeppsgossar antingen till Nya Varvet eller till Uddevalla, vilka två platser syntes vara de enda å rikets västra kust, som kunde ifrågakomma för en dylik förläggning. På angivna skäl hade myndigheterna funnit en förläggning till Uddevalla icke kunna förordas. Under förutsättning att för erforderliga nybyggnads-, förändrings- och reparationsarbeten beräknade medel, 77,000 kronor, ställdes till förfogande, tillstyrkte däremot myndigheterna, att skeppsgossekåren i Marstrand flyttades till Nya Varvet vid Göteborg, sedan Älvsborgs kustartillerikår indragits.

1926 års
statsverks-
proposition.

I statsverkspropositionen (fjärde huvudtiteln, punkten 108) till 1926 års riksdag anförde dåvarande chefen för försvarsdepartementet, efter att hava redogjort för myndigheternas ovannämnda förslag, att genom den gjorda utredningen syntes klarlagt, att övervägande skäl talade för förflyttning till Nya Varvet av den i Marstrand förlagda skeppsgossekåren. Älvsborgs kustartillerikår vore avsedd att upphöra från och med den 1 november 1926. Kostnaderna för nödiga tillbyggnads-, ändrings- och reparationsarbeten hade beräknats till 77,000 kronor. Såsom av myndigheterna erinrats, hade det varit avsett, att, därest skeppsgossekåren skulle kvarbli i Marstrand, det nuvarande logementsfartyget därstädes, »Norrköping», skulle ersättas med ettdera av de utrangerade pansarskeppen Göta eller Thule. 1925 års riksdag hade medgivit, att för omändring av nämnda två fartyg till logementsfartyg ett belopp av tillsammans högst 260,000 kronor finge tagas i anspråk från återstående behållning å ett av 1919 års riksdag beviljat anslag till krigsfartygsmateriel. Genom den föreslagna förflyttningen av skeppsgossekåren till Nya Varvet skulle inredningen av det ena av sagda fartyg för berörda ändamål icke längre erfordras. Med hänsyn till den besparing, som härigenom möjliggjordes, syntes det departementschefen lämpligt, att från berörda medelstillgång erforderligt belopp ställdes till förfogande för bestridande av kostnaderna för ifrågavarande arbeten å Nya Varvet.

I enlighet härmed föreslog Kungl. Maj:ts riksdagen medgiva, att av de utav 1925 års riksdag för omändring av f. d. pansarskeppen Göta och Thule till logementsfartyg till förfogande ställda medel finge tagas i anspråk ett belopp av högst 77,000 kronor till verkställande av vissa för skeppsgosseförläggning å Nya Varvet erforderliga tillbyggnads-, ändrings- och reparationsarbeten.

1926 års
riksdag.

Detta förslag vann emellertid icke riksdagens bifall. I skrivelse den 16 april 1926, nr 143, anförde riksdagen i förevarande fråga, bland annat, följande.

Den i ärendet verkställda utredningen hade enligt marinmyndigheternas uppfattning, till vilken även departementschefen anslutit sig, givit vid handen, att övervägande skäl talade för en förflyttning till Nya Varvet av den i Marstrand förlagda skeppsgossekåren. Riksdagen, vars vederbörande utskott avlagt besök såväl å Nya Varvet som i Marstrand för att på ort och ställe göra sig underrättat om de olika förläggningmöjligheterna, hade emellertid

icke ansett sig kunna biträda den av marinmyndigheterna och departementschefen sålunda uttalade uppfattningen.

Riksdagen ville till en början erinra om, att departementschefen i uttalande till det vid förenämnda proposition nr 50 fogade statsrådsprotokollet tagit bestämd ståndpunkt mot en blandad förläggning av skeppsgossar och vuxet manskap, en uppfattning som jämväl tidigare syntes hava delats av marinens myndigheter. För egen del måste riksdagen finna, att denna ståndpunkt fortfarande vore den riktiga. Emellertid komme genom skeppsgossekårens förläggning till Nya Varvet i samband med manskap från den likaledes till denna plats förlagda örlogsdepan en dylik blandad förläggning att uppstå. Men även den omständigheten, att Nya Varvet vore beläget i omedelbar närhet till en storstad, vore enligt riksdagens mening ett skäl, som talade emot det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget. Härtill komme, att utredningen i ärendet i vissa avseenden måste anses mindre tillfredsställande. Sålunda syntes de lokaler, som avsåges att å Nya Varvet disponeras till skollokaler, icke lämpliga för detta ändamål, varjämte frågan om huruvida sjötillägg skulle utgå till flottans personal vid förläggning till Nya Varvet icke syntes föreligga i fullt utrett skick.

Under sådana förhållanden syntes skeppsgossekåren böra åtminstone tillsvidare kvarbliva i Marstrand och en allsidig utredning verkställas rörande kårens blivande förläggning. Härvid syntes först böra undersökas, huruvida icke de brister, som för närvarande otvivelaktigt vidlåde Marstrandsförläggningen, kunde för rimliga kostnader avhjälpas. I detta sammanhang syntes jämväl böra uppmärksammas, att antalet skeppsgossar efter den nya organisationens genomförande torde komma att minskas vid kåren i Marstrand, varigenom bättre utrymme för framtiden stode att vinna därstädes, ävensom att genom förhandlingar med stadens myndigheter vissa förbättringar i avseende å förläggningens ändamålsenliga ordnande och vad därmed ägde samband torde stå att vinna. Därest emellertid en blivande utredning skulle visa, att en förläggning till Marstrand i allt fall icke borde ifrågakomma, syntes kunna komma i betraktande förutom Karlskrona, vilken stad redan tidigare ifrågasatts såsom förläggningssort för skeppsgossekåren i dess helhet, även andra platser. Då riksdagen alltså ansåge förnyad utredning i frågan erforderlig, hade riksdagen samtidigt velat uttala, att enligt riksdagens mening någon förändring av ytterligare en pansarbåt till logementsfartyg, utöver den, som avsåges för Hägernäs, icke borde för det dåvarande ifrågakomma. De medel, som härför avsetts, borde, i den mån desamma icke åtginge för fullständigt iordningställande av den för Hägernäs avsedda pansarbåten, tillsvidare reserveras för vidtagande av anordningar i samband med det definitiva bestämmandet av förläggningssort för skeppsgossekåren.

Under förmälan, att riksdagen avslagit Kungl. Maj:ts framställning om disponerande av visst belopp för verkställande av vissa för skeppsgosseförläggning å Nya Varvet erforderliga tillbyggnads-, ändrings- och reparationsarbeten, anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en allsidig utredning av frågan om skeppsgossekårens i Marstrand blivande förläggning ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Genom beslut den 30 april 1926 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för försvarsdepartementet att tillkalla högst fem personer för att inom departementet biträda med verkställande av utredning rörande frågan om skepps-

Tillkallande av sakkunniga.

gossekårens i Marstrand blivande förläggning. På grund härav anmodades den 21 juni 1926 ledamoten av riksdagens första kammare, dåvarande överdirektören, numera generalkrigskommissarien J. L. Widell, kommandören i marinen A. Hägg, ledamoten av riksdagens första kammare, redaktören J. Nilsson samt ledamoten av riksdagens andra kammare, lantbrukaren O. Jeppsson att utföra ifrågavarande uppdrag, varjämte uppdrogs åt Widell att såsom ordförande leda de sakkunnigas arbete.

De sakkunniga hava den 19 oktober 1927 avgivit betänkande och förslag rörande skeppsgossekårens i Marstrand blivande förläggning.

Över de sakkunnigas förslag hava yttranden avgivits av marinförvaltningen och chefen för marininstaben gemensamt, stationsbefälhavarna vid flottans stationer i Karlskrona och Stockholm, varvschefen vid flottans station i Stockholm, kommandanten i Älvsborgs fästning, chefen för skeppsgossekåren i Marstrand, arméförvaltningens fortifikationsdepartement samt riksantikvarien.

De sakkunniga.

I sitt omfömda betänkande hava de sakkunniga inledningsvis lämnat en redogörelse för de *allmänna synpunkter*, som enligt de sakkunnigas mening borde anläggas på förevarande spörsmål. De sakkunniga anföra härutinnan följande.

De platser, som överhuvudtaget kunde komma i fråga som förläggningssort för en skeppsgossekår, måste givetvis till en början äga vissa naturliga förutsättningar härför, såsom belägenhet vid vatten m. m. Ett icke ringa antal platser i vårt land torde emellertid få anses uppfylla fordringarna i detta avseende. Då det gällt att bland dessa träffa valet, hade vid frågans tidigare behandling uppställts vissa huvudsynpunkter, från vilka olika alternativ prövats. Innan de sakkunniga inginge på dylik prövning, torde de i korthet böra klarlägga sin allmänna uppfattning rörande dessa synpunkter.

Rekryteringssynpunkten syntes hava spelat en avgörande roll vid det ursprungliga anordnandet av kårens förläggning i Marstrand. Emellertid torde senare erfarenheter hava visat, att denna synpunkt icke längre kunde tillmätas avgörande betydelse. Otvivelaktigt innebure dock en delad förläggning av gossarna ur rekryteringssynpunkt vissa bestämda fördelar. I detta hänseende syntes man fortfarande kunna utgå från, att, då den ena skeppsgossekåren redan vore förlagd till ostkusten (Karlskrona), en förläggning av den andra kåren till västkusten innebure den fördelaktigaste anordningen. I detta sammanhang syntes även kunna framhållas, att skeppsgossarnas uppdelande i två kårer i och för sig innebure den beaktansvärda fördelen, att en i utbildningshänseende nyttig tävlan mellan kårerna härigenom kunde åstadkommas.

Det vore givetvis av synnerligen stor vikt, att de lokala förhållandena å den plats, där kåren bleve förlagd, från *utbildningssynpunkt* erbjöde goda förutsättningar. Vål hade de sakkunniga funnit, att av de platser, som tagits i övervägande såsom förläggningssort för Marstrandskåren, vissa erbjöde mera och andra mindre goda förutsättningar i detta avseende, men hölle de sakkunniga dock före, att de olikheter, som sålunda funnes, knappast vore av beskaffenhet att kunna tillmätas avgörande betydelse vid förläggningsfrågans lösning.

Under den tidigare behandlingen av förevarande spörsmål hade vidare — särskilt vid 1926 års riksdag — med styrka framhållits, att utöver de

förutsättningar ur utbildningssynpunkt, som måste förefinnas på den plats, som bleve förläggningsort för Marstrandskåren, ett bestämt krav måste resas på att förläggningsorten icke ordnades så, att gossarnas uppfostran äventyrades. Dessa ynglingar i uppväxtåren borde i mesta möjliga mån skyddas för skadliga inflytelser i moraliskt hänseende. Riksdagen hade sålunda med hänsyn härtill tagit ganska bestämt avstånd från planer å att förlägga kåren i närheten av en storstad. Ur denna moraliska *uppfostringssynpunkt* sett hade man även funnit en förläggning av gossarna tillsammans med vuxet manskap, s. k. blandad förläggning, icke önskvärd. De sakkunniga ville för egen del uttala, att nyssberörda synpunkt vid förevarande frågas avgörande torde böra tillmätas synnerligen stor vikt.

Vad slutligen anginge den *ekonomiska synpunkten*, torde det vara självfallet, att man, i anslutning till vad riksdagen härom uttalat, hade att hålla sig inom en av sakens natur begränsad kostnadsram. Om alltså denna synpunkt i viss mån måste vara utslagsgivande, ansåge dock de sakkunniga, att en något högre kostnad för kårens förläggning till en viss plats torde kunna försvaras, om denna ort ur ovan angivna övriga synpunkter erbjöde övervägande fördelar.

De sakkunniga övergå härefter till en *prövning av olika förläggningsalternativ* samt anföra härutinnan huvudsakligen följande.

Med beaktande i huvudsak av de ovan anförda allmänna synpunkterna hade de sakkunniga undersökt förutsättningarna för förläggning av skeppsgossekåren å följande orter, nämligen: Stockholm, Vaxholm (Rindö), Karlskrona, Göteborg och Marstrand.

Vad beträffade *Stockholm*, hade härvid undersökts, huruvida Livregementets dragoners kasernetablissemang kunde avses för ifrågavarande ändamål. Denna kasern befunde sig emellertid enligt de sakkunnigas mening i så bristfälligt skick, att betydande belopp måste beräknas bli behöfliga för densamma i ordningställande. En förläggning till denna kasern skulle därjämte endast kunna bli av provisorisk natur, emedan det område, å vilket kasernen vore belägen, på grund av sitt nära grannskap till staden i en ej allt för avlägsen framtid måste komma att disponeras för annat ändamål. Såsom tomtmark vore detta område nämligen synnerligen dyrbart och torde komma att med åren yttermera stiga i pris. En förläggning av skeppsgossekåren till berörda kasern kunde därför enligt de sakkunnigas mening redan av ekonomiska skäl icke ifrågakomma.

Beträffande *Vaxholm* hade de sakkunniga undersökt förhållandena dels i Vaxholms kustartilleriregementes kasern å Rindö, dels i Svea ingenjörkårs fästningskompanis kasern å Ekudden invid Vaxholm. Utan tvivel erbjöde nämnda stad från utbildnings- och även från rekryteringssynpunkt beaktansvärda fördelar. De sakkunniga hade emellertid funnit, att en förläggning av skeppsgossekåren till någon av de ifrågavarande kasernerna icke låte sig genomföras. Vaxholms grenadjärregementes kasern vore nämligen avsedd att disponeras av Göta livgardes fästningsbataljon, och vad kasernen å Ekudden beträffade, måste densamma för att rymma skeppsgossekåren avsevärt utvidgas. Dessutom saknades här skollokal, tillräckligt stor gymnastiklokal, batteri och badinrättning, vilka alltså skulle behöva nybyggas. Ur ekonomisk synpunkt kunde därför sistnämnda förslag icke av de sakkunniga förordas.

I fråga om skeppsgosseetablissemang i *Karlskrona* hade redan 1912 års sakkunniga för båda kårernas förläggning till nämnda etablissemang låtit uppgöra alternativa kostnadsförslag, slutande å respektive 255.000 kronor och 425.000 kronor enligt priser, som gällt före kriget. Kostnaderna i dessa

förslag hade de sakkunniga låtit omräkna efter nu gällande dagspriser, varvid desamma visat sig uppgå till respektive 554,000 kronor och 924,000 kronor. Med hänsyn till de betydande kostnader en ombyggnad av berörda etablissemang sålunda skulle betinga samt då de sakkunniga funnit en delad förläggning vara att förorda från rekryteringssynpunkt, hade de sakkunniga icke ansett sig kunna tillstyrka en förläggning av Marstrandskåren till den nuvarande skeppsgossekasernen i Karlskrona. Alternativet att förlägga skeppsgossar till Karlskrona grenadjärregementets nuvarande kasern syntes icke heller framkomligt, enär kasernen vore avsedd att disponeras, åtminstone delvis, av Kronobergs regementets till Karlskrona förlagda detachement och alltså vid skeppsgossarnas förläggande dit en förläggning tillsammans med äldre manskap skulle bliva följden.

En allsidig utredning av det föreliggande spørsmålet borde, med hänsyn till vad i ärendet tidigare förekommit, även innefatta en förnyad prövning av förslaget att förlägga skeppsgossekåren till *Nya Varvet*. De sakkunniga hade därför gjort ett personligt besök å platsen för att bliva i tillfälle att närmare mot varandra väga de skäl, som anförts för och emot en förläggning dit av skeppsgossekåren. Härvid hade de sakkunniga funnit, att en förläggning av skeppsgossarna till etablissemang i fråga torde medföra någon förhöjning av de engångskostnader marinförvaltningen och chefen för marin-staben ursprungligen beräknat. Mot de lokaler myndigheterna föreslagit såsom skollokaler hade i riksdagen riktats en enligt de sakkunnigas mening berättigad kritik. Emellertid hade de sakkunniga funnit, att lämpliga skollokaler kunde genom viss ombyggnad för åstadkommande av tillfredsställande belysningsförhållanden inredas i kasernetablissemang. Batteri syntes även kunna anordnas för relativt ringa kostnad. Ur teknisk-ekonomisk synpunkt mötte sålunda icke hinder för en förläggning av skeppsgossarna till *Nya Varvet*.

Vid riksdagens behandling av denna fråga hade emellertid framhållits, bland annat, att man här skulle komma att få en blandad förläggning. Vid sitt besök å platsen hade de sakkunniga icke kunnat finna möjlighet att undgå denna olägenhet. Men en ännu allvarligare nackdel innebure utan tvivel det förhållandet, att kasernområdet icke torde kunna på ett tillfredsställande sätt isoleras. Med den belägenhet etablissemang hade i utkanten av en storstad och i närheten av hamnkvartären syntes man icke kunna undgå att räkna med, att icke önskvärda element komme att uppehålla sig inom och i närheten av kasernområdet. Även de sakkunniga hölle före, att med hänsyn till sistberörda förhållanden synnerligen stora betänkligheter med rätta kunde resas mot skeppsgossekårens förläggande till *Nya Varvet*, och att en sådan åtgärd borde ifrågakomma endast i det fall, att någon annan mera acceptabel lösning av frågan icke kunde vinnas.

Möjligheterna på kårens bibehållande i *Marstrand* hade av de sakkunniga underkastats en ingående prövning.

Beträffande de nuvarande förläggningsförhållandena i *Marstrand* finge de sakkunniga erinra om följande.

Skeppsgossarna vore kasernerade ombord å logementsfartyget *Norrköping*. Härjämte disponerade skeppsgossekåren följande lokaler i land, nämligen:

1. Södra donjongen i Karlstens fästning. (Rum för militära övningar samt rustkammare för förvaring av gossarnas kläder ävensom två boställsvåningar för underofficerare.)

2. Inre kasernen i fästningen. (Boställsvåningar för underofficerare och en lärare.)

3. Gamla kyrksalen i fästningen. (Slöjdlokal.)

(Diverse bodar i fästningen, använda såsom vedbodlar etc.)

4. Yttre kasernen i fästningen. (Skola.)
5. Södra strandverket vid kajen. (Kol- och vedupplag, förrådsrum, verkstad, tackelkammare m. m.)
6. Expeditionshuset i staden. (Expeditionslokaler, sjukhus, förrådsrum.)
7. Det s. k. fortifikationshuset i staden. (Boställe åt kårchefen.)

Dessutom förhyrdes av Marstrands stad gymnastikhuset med rätt till användning vissa timmar. Marketenterilokal förhyrdes i staden. Likaså användes varmbadhuset enligt kontrakt med innehavaren vissa dagar.

Förutom betänkligheterna, huvudsakligen från hygienisk synpunkt, att fortfarande hava skeppsgossarna kasernerade ombord å »Norrköping» vidlådde Marstrandsförläggningen bristen av, att idrottsplats saknades och att det av kåren förhyrda gymnastikhuset vore väl litet för skeppsgossekårens behov. Skol- och expeditionslokaler samt sjukhus vore däremot i fullt tillfredsställande skick, och även övriga lokaler, som disponerades av skeppsgossekåren, gäve icke skäl till anmärkningar.

Olika möjligheter beträffande en fortsatt förläggning till Marstrand hade tagits under övervägande. Sälunda hade de sakkunniga ansett frågan om iståndsättande av »Norrköping» i första hand böra utredas. I sådant hänseende hade de sakkunniga i skrivelse till marinförvaltningen den 14 oktober 1926 anhållit, att marinförvaltningen ville låta verkställa utredning, åtföljd av erforderliga kostnadsberäkningar, rörande logementsfartyget Norrköpings nuvarande tillstånd och möjligheterna att åstadkomma erforderliga förbättringar å detsamma. Med skrivelse den 7 december 1926 hade ämbetsverket till de sakkunniga överlämnat rapport över verkställd besiktning av fartyget jämte utredning i det av de sakkunniga omförmälda hänseende. Därvid hade marinförvaltningen för egen del anfört, att logementsfartyget Norrköping, vilket byggts för helt andra ändamål än det, för vilket fartyget numera användes, nämligen för segelövningar under sommartid, givetvis — huru väl fartyget än kunde hava underhållits och vilka kostnader för förbättringar å detsamma än kunde komma att nedläggas — aldrig kunde bliva fullt lämpligt för permanent förläggning av manskap, särskilt under den kallare årstiden. En jämförelse mellan förläggningarna å logementsfartyget Norrköping såsom kasernfartyg och skeppsgossekasernen i Karlskrona gäve vid handen, att skeppsgossekåren i Marstrand — undantagandes sommartid på sjön — levde under synnerligen bristfälliga förhållanden i avseende å utrymme, övningslokaler, ljus och luft m. m., detta enär ej ens måttliga hygieniska krav kunde tillgodoses å ett fartyg sådant som »Norrköping». Marinförvaltningen hade också redan tidigare framhållit olämpligheten av att bibehålla »Norrköping» för dess nuvarande ändamål, och på grund därav hade också fartygets utrangering ingått i den vid 1925 års riksdag framlagda försvarsplanen.

Utredningen hade dels inriktats på att fartyget skulle användas som logementsfartyg under en längre tid — 15 å 20 år — dels tjänstgöra endast 1 å 2 år framåt. I förstnämnda avseende omfattade utredningen två olika alternativ, slutande å respektive 130,000 kronor och 75,000 kronor. Det billigare förslaget vore uppgjort under förutsättning, att däckens belades med »deckfalt» eller »tenax». Marinöverdirektören hade emellertid icke för sin del ansett sig kunna förorda detta senare förslag. De oundgängligen nödvändiga kostnaderna för fartygets bibehållande 1 å 2 år framåt uppginge enligt utredningen till 12,000 kronor.

För egen del finge de sakkunniga anföra, att då det nu vore fråga om ett ordnande av Marstrandskårens förläggning för en längre tid framåt, torde berörda utredning, i vad den avsåge bibehållande av »Norrköping» 1 å 2 år framåt, icke påfordra något yttrande från de sakkunnigas sida.

Vad åter beträffade de två övriga kostnadsförslagen för fartygets mera genomgripande förbättring, ville de sakkunniga såsom sin mening uttala, att ehuru kostnaderna i och för sig icke syntes avskräckande, desamma dock icke stode i proportion till vad som därmed skulle vinnas. Fartyget skulle trots reparationerna ändock aldrig kunna fylla de krav man från hygienisk synpunkt oundgängligen torde böra ställa på en förläggning som den ifrågavarande. Ett accepterande av denna linje skulle därför knappast kunna innebära annat än ett förlängande av ett icke önskvärt provisorium. De sakkunniga ansåge sig därför icke kunna tillstyrka Marstrandskärens fortsatta förläggning å logementsfartyget Norrköping.

I detta sammanhang syntes böra beröras frågan om en förändring av en pansarbåt till logementsfartyg för skeppsgossarna. Riksdagen hade visserligen uttalat som sin mening, att någon dylik förändring icke borde för närvarande ifrågakomma. Det oaktat hade de sakkunniga ansett sig böra något närmare undersöka förutsättningarna för en dylik anordning, och hade även de sakkunniga därvid kommit till det resultatet, att en sådan förläggning icke kunde förordas. En till logementsfartyg omändrad pansarbåt skulle ur hygienisk synpunkt bliva föga mera tillfredsställande än »Norrköping»; det bleve svårt att å densamma åstadkomma nödvändig värmeisolering vintertid, den vore dessutom ur disciplinär synpunkt otillfredsställande, därigenom att å en pansarbåt alltid måste, även efter en omändring, finnas en hel del skrymslen och vrår, som icke kunde överblickas av befälet. Vidare skulle fartygets underhåll ställa sig synnerligen dyrbart, och slutligen skulle ombyggnaden betinga förhållandevis stora kostnader. Marinförvaltningen hade härför ursprungligen beräknat en kostnad av 130,000 kronor men hade sedermera meddelat, att kostnaden för ombyggnad av pansarfartyget Göta till logementsfartyg beräknats uppgå till omkring 183,000 kronor, varför sistnämnda belopp syntes böra läggas till grund för bedömande av de med en dylik ombyggnad förenade kostnaderna.

Då en omändring av ett äldre pansarskepp på nyss anförda skäl alltså icke heller enligt de sakkunnigas mening torde böra ifrågakomma för beredande av förläggning för Marstrandskären och då något annat fartyg, lämpligt till logementsfartyg, icke torde stå till buds, hade de sakkunniga inriktat sig på en utredning rörande möjligheterna att anordna en kaserering av skeppsgossarna i land.

1912 års sakkunniga hade redan uppgjort alternativa förslag till kårens kaserering i land i Marstrand. Kostnaderna för realiserande av nämnda alternativ hade beräknats uppgå till respektive 485,000 kronor och 488,000 kronor, enligt förkrigspriser. De sakkunniga hade låtit omräkna dessa kostnadsförslag enligt nu gällande å-priser, och hade det därvid visat sig, att man kommit upp till de betydande beloppen av respektive 1,078,000 kronor jämte ytterligare tillkommande marklösen och 1,054,000 kronor. Dessa förslag ansåge de sakkunniga kunna avvisas såsom alltför dyrbara.

De sakkunniga hade därför ansett sig böra söka andra utvägar för beredande av en kaserering i land av skeppsgossarna. Därvid hade de sakkunniga enat sig om att genom marinförvaltningens försorg låta verkställa en utredning och kostnadsberäkning för kårens förläggande i Karlstens fästning, varvid de sakkunniga särskilt tagit sikte på en eventuell påbyggnad av den s. k. Södra donjongen och en utbyggnad av den s. k. inre kasernen.

Med skrivelse den 26 juli 1927 hade marinförvaltningen överlämnat den ifrågavarande utredningen. Utredningen utvisade till en början, att utbyggnad av den inre kasernen å Karlstens fästning icke kunde verkställas med de begränsade utrymmen, som funnes. Vad beträffade påbyggnad å Södra

Donjongen, kunde densamma utföras utan större svårighet. Kasernen hade avsetts för en förläggning av högst 150 gossar. Enligt förslaget skulle dessa förläggas i logement med cirka 10 kbm. luftutrymme för varje gosse. I kasernen skulle vidare anordnas behövliga tvättrum och 4 st. nattklosetter jämte urinoirer. Dagklosetter skulle nybyggas på garden i samma byggnad, som inrymde de nuvarande. Gossarna skulle bliva fördelade i 5 st. logement med högst 36 i de större logementen. De nuvarande huvudtrapporna skulle bibehållas som ingångar och fortsättas medelst genombrytningar av vindsvalven till den blivande kasernen. De nya trapporna skulle tillverkas av sten och betong för att lämna full trygghet vid eldfara. På östra huvudvallen skulle ekonomiavdelningen utbyggas, bestående av matsal, kök och förrådsrum. Från förrådsrummet skulle utledas en traversbalk, försedd med en enkel hissanordning, varigenom matvaror o. dyl. lätt kunde intransporteras från borggården. Med hänsyn till eldsäkerheten vore ekonomiavdelningen föreslagen avskild från den övriga byggnaden medelst en brandmur av tegel, vars öppningar nattetid borde hållas stängda med järndörrar. Uppvärmningen skulle ske med lågtrycksånga, och pannrummet tänktes förlagt i mellersta källaren, under donjongen. Golvet å Södra donjongens vind, som bestode av grusfyllning, skulle avschaktas $\frac{1}{2}$ meter och beläggas med betong och isolering samt därpå lagda golvbräder, i korridorerna plattor. Dessa korridorer vore avsedda att tjäna som dagrum, i likhet med vad som vore fallet i de nyare armékasernerna. Korridorer, förstugor och diskrum skulle beläggas med plattor, varigenom byggnadskostnaden bleve något förhöjd men det framtida underhållet avsevärt minskat och lokalerna lättare att hålla rena. Matsal och kök skulle beläggas med korkmattor, tvättrum och toaletter med asfalt. Med hänsyn till utseendet skulle den nya fasaden mot söder hållas så låg som möjligt, cirka $1\frac{1}{2}$ meter ovanför den nuvarande muren. På grund av det för vinden utsatta läget måste byggnaden väl uppvärmas och byggas med stor soliditet med därav följande relativt höga byggnadskostnader. Vatten skulle erhållas från nuvarande brunnar i fästningen. W.c.-anläggningen inom kasernen jämte övriga avlopp skulle dragas till en befintlig 6 tums avloppsledning å borggården, vilken ledning torde stå i förbindelse med stadens kloaker. De kanoner och andra inventarier, som nu funnes å Södra donjongen, skulle förflyttas till annan del av fästningen, varest plats kunde beredas. Hela summan för anläggningen enligt nu angivna direktiv uppginge till 230,000 kronor.

Under utredningens gång hade de sakkunniga emottagit ett förslag innebärande, att nuvarande varmbadhuset i Marstrand skulle ombyggas för utlyrning till skeppsgossekåren under tiden september—maj, varjämte karen skulle äga disponera även vissa andra lokaler. De sakkunniga hade låtit undersöka även detta projekt. Med hänsyn dels till olämpligheten av att binda staten med kontrakt vid en privat innehavare av varmbadhuset, dels till den stora eldfara, som föreläge i att förlägga 150 gossar till en träbyggnad, dels ock till åtskilliga andra olägenheter hade de sakkunniga funnit detta förslag icke kunna komma i betraktande.

Vad slutligen anginge avhjälpandet av olägenheterna i fråga om gymnastikhusets bristande utrymme, avsaknaden av idrottsplats saunt för säkerställande av vattentillgång för kåren, hade de sakkunniga bedrivit underhandlingar med stadens myndigheter. Enligt de sakkunniga tillställt utdrag av protokoll, hållet vid sammanträde med stadsfullmäktige i Marstrand den 7 januari 1927 hade nämnda fullmäktige, under förutsättning att skeppsgossekåren komme att kvarbliva i Marstrand, enhälligt beslutit erbjuda sig *dels* att genom ombyggnad utvidga och förbättra stadens gymnastiklokal, *dels* att anlägga idrottsplats, *dels ock* att anskaffa färskvatten till kasernfartyget Norrköping eller till fästningen, därest tillgången därstädes ej skulle vara tillräcklig.

Efter att sålunda hava prövat förut omförmälda olika alternativ hava de sakkunniga gjort en *sammanfattning* av utredningens resultat och härvid anfört följande.

Vid en slutlig prövning av de förslag till kårens förläggning, som de sakkunniga sålunda undersökt, hade det visat sig, att en förläggning till Stockholm, Vaxholm och Karlskrona redan av ekonomiska skäl icke kunnat förordas. Karlskrona torde därjämte ur rekryteringssynpunkt vara olämpligt för en förläggning av de sammanslagua skeppsgossekåreerna.

Av hygieniska skäl borde en fortsatt förläggning till logementsfartyget Norrköping icke komma i fråga, och vad en omändring av ett äldre pansarskepp till logementsfartyg beträffade, vore en dylik av hygieniska och disciplinära skäl samt av kostnadshänsyn icke att rekommendera.

Av de framlagda alternativen skulle alltså endast återstå en förläggning till Nya Varvet eller i Marstrand, i sistnämnda fall genom kasertering av gossarna i land i Karlstens fästning enligt det ovan angivna förslaget, till en beräknad totalkostnad av 230,000 kronor.

Till Nya Varvets förmån talade huvudsakligen den omständigheten, att engångskostnaderna skulle bliva relativt låga. Emellertid torde en jämförelse på denna punkt utvisa, att skillnaden mellan Nya Varvet och Marstrand icke vore så stor, som man vore frestad att antaga. Marinmyndigheterna hade i sitt yttrande den 25 oktober 1925 beräknat kostnaderna för en omändring av etablissemanget å Nya Varvet till 77,000 kronor. Emellertid torde denna kostnad vara för lågt tilltagen och säkerligen böra ökas med ett par tiotal tusen kronor. På grund av sin belägenhet i omedelbar närhet till en stad av Göteborgs storlek representerade området vid Nya Varvet redan nu ett betydande ekonomiskt värde. Inom en ej alltför avlägsen framtid torde nämnda område genom stadens fortskridande tillväxt kunna komma att i viss utsträckning behöva tagas i anspråk för andra än militära ändamål, varigenom skeppsgossekåren, om den nu förlades dit, åter måste förflyttas till annan ort. Däremot kunde de lokaler, som disponerades eller kunde komma att disponeras i Marstrand för skeppsgossekårens räkning, till övervägande del icke användas för något annat ändamål. Ej heller torde böra förbises, att, därest kåren förflyttades från Marstrand, man torde hava att räkna med att från stadens sida restes vissa anspråk på ersättning, något som givetvis måste tagas i övervägande vid en prövning av engångskostnaderna i det ena eller andra fallet.

Vad beträffade de årliga kostnaderna för en förläggning av skeppsgossekåren å ena sidan till Nya Varvet och å andra sidan i Marstrand, hade man framhållit, att avlöningarna till den vid skeppsgossekåren tjänstgörande personalen vore högre i Marstrand än vad de skulle bliva i Nya Varvet, därigenom att sjötillägg åtnjötes på den förstnämnda platsen. Enligt de sakkunnigas mening torde emellertid sjötillägget komma att bortfalla i Marstrand, därest kåren inkasernerades i land. Därjämte borde erinras, att Nya Varvet tillhörde dyrortsgruppen F, medan Marstrand vore E-ort, något som förbilligade kostnaderna å sistnämnda ort. Däremot torde icke kunna förnekas, att kostnaderna för förvaltning och ekonomipersonal komme att ställa sig lägre å Nya Varvet än i Marstrand. Att ifrågavarande kostnader vore relativt höga å sistnämnda ort, torde dock i icke ringa mån bero på skeppsgossekårens nuvarande otillfredsställande förläggning. En inkasernering i land i Marstrand komme med all säkerhet att medföra en icke oväsentlig reducering av berörda kostnader. I trots härav bleve dock en förläggning till Nya Varvet med avseende å de direkta årliga kostnaderna billigare än i Marstrand. Men vid en jämförelse mellan de årliga kostnaderna å de

båda ifrågavarande orterna måste givetvis även tagas i betraktande, att därest etablissemangent å Nya Varvet disponerades för skeppsgossekårens räkning, komme de inkomster att bortfalla, som avsåges att inflyta genom uthyrning av en del lägenheter å Nya Varvet till Göteborgs stad eller till enskilda personer. Dessa hyresinkomster — vilka enligt marinmyndigheternas nyssberörda yttrande syntes hava uppskattats till 68,000 kronor — torde mer än väl kompensera de högre kostnaderna i Marstrand för förvaltning och ekonomipersonal. Med hänsyn till samtliga på jämförelsen mellan Nya Varvet och Marstrand inverkande faktorer hade de sakkunniga trots sig finna, att skillnaden i såväl engångskostnader som årliga kostnader mellan en förläggning till Nya Varvet och till Marstrand skulle bli jämförelsevis obetydlig och i varje fall icke sådan, att den rimligen borde kunna anses utslagsgivande vid valet mellan de båda platserna. De betänkligheter riksdagen anfört mot förslaget om en förläggning till Nya Varvet hade de sakkunniga funnit i huvudsak befogade. Härtill komme, att denna förläggning ur ekonomisk synpunkt icke kunde anses hava avgjort företräde framför Marstrand, och rekryteringen av kåren torde enligt de sakkunnigas mening bli lika god på det ena som det andra stället.

På sålunda anförda skäl hava de sakkunniga föreslagit, att ifrågavarande skeppsgossekår fortfarande måtte förläggas i Marstrand och inkaserneras i land i Karlstens fästning i enlighet med de sakkunnigas förslag, vars genomförande skulle betinga en engångskostnad av 230,000 kronor. De sakkunniga hava förutsatt, att det borde ankomma på marinförvaltningen att, innan förslaget komme till utförande, med myndigheterna i Marstrands stad träffa bindande uppgörelse rörande de förbindelser, staden vid kårens kvarblivande därstädes förklarar sig vilja iklåda sig eller som i övrigt av ämbetsverket prövades erforderliga och möjliga att uppnå.

Mot det sålunda framlagda förslaget har en av de sakkunniga, kommentören A. Hägg, anfört avvikande mening. Reservanten har för sin del förordat Marstrandskårens förläggning till Nya Varvet och därvid i huvudsak gjort gällande, att en förläggning till sistnämnda plats ur såväl kostnads- som utbildningssynpunkt ställde sig fördelaktigare än Marstrandförslaget. Reservanten kunde icke dela de sakkunnigas betänkligheter mot Nya Varvet med hänsyn till den blandade förläggningen därstädes och de moraliska vådorna av storstadens närhet, vilka omständigheter enligt reservantens mening icke kunde tillmätas avgörande betydelse.

Chefen för skeppsgossekåren i Marstrand har beträffande de sakkunnigas förslag till en början erinrat, att orsakerna till Marstrandskårens uppsättning ursprungligen varit svårigheterna att i Karlskrona rekrytera hela skeppsgossekåren, vilken därför uppdelats på två kårer. Då förhoppningarna att erhålla skeppsgosserekryter från Bohusläns fiskarbefolkning slagit fel, hade sålunda därmed skälet att förlägga kåren till Marstrand bortfallit, men däremot icke skälet att bibehålla kåren som självständig kår. I jämförelse med de dåtida förhållandena vore visserligen rekryteringsmöjligheterna för närvarande synnerligen goda, men då detta förhållande icke kunde väntas allt-

Reservanten.

Chefen för
skeppsgosse-
kåren i
Marstrand.

jämt fortfara, vore det önskvärt, att de två nuvarande kårerna bibehölles. Ett särskilt skäl till bibehållande av två kårer vore, att dessas storlek, i och med genomförandet av 1925 års riksdags försvarsbeslut, reglerats så, att de nu stode i proportion till resp. sjömanskårer. Såsom följd härav rekryterade skeppsgossekårerna endast egen stations sjömanskår, och vardera skeppsgossekåren utbildade gossar till samtliga däcksavdelningens yrkesgrenar. Detta system medförde betydande fördelar framför det förutvarande, då Marstrandskåren endast varit hälften så stor som Karlskronakåren, vilken därför måst karlskriva en del gossar till Stockholms station. Sålunda vore det till fördel för rekryteringen, att föräldrarna till gossarna vid antagningen med säkerhet visste, till vilken station deras söner komme efter karlskrivningen.

Härefter har chefen för skeppsgossekåren övergått till en granskning av de sakkunnigas förslag och därvid framställt åtskilliga erinringar mot de uppgjorda kostnadsberäkningarna, varjämte kårchefen föreslagit utförande av vissa av de sakkunniga ej upptagna arbeten, vilka av honom betecknats såsom oundgängligen behövligen, därest tillfredsställande förhållanden skulle kunna ernås. Sålunda har kårchefen bland annat föreslagit uppförande av ett exercishus, beredande av ökat logementsutrymme, inredande av rum för veckobefälet, anordnande av arrestlokaler m. m. Någon kostnadsberäkning härför har icke uppgjorts.

Varvschefen vid flottans station i Stockholm har upplyst, att logementsfartyget Norrköping iståndsatts sommaren 1927, men att då endast de mest oundgängligen erforderliga åtgärderna för fartygets bibehållande 1 à 2 år framåt blivit vidtagna. Enligt varvschefens förmenande vore det därför uteslutet att — utan vidtagande av ytterligare reparationsarbeten, vilka bleve både omfattande och dyrbara — kunna använda »Norrköping» för förläggning av skeppsgossar längre än till sommaren 1929.

Stationsbefälhavaren vid flottans station i Stockholm har anfört följande.

Ur utbildningssynpunkt syntes det stationsbefälhavaren vara den fördelaktigaste anordningen, att endast en skeppsgossekår funnes, och skulle då en utökning av Karlskronakåren ligga närmast till hands. I motsats till de sakkunnigas uppfattning, att en dylik åtgärd ur rekryteringssynpunkt skulle medföra större olägenheter, ansåge stationsbefälhavaren nämligen, att rekryteringsmöjligheterna så gott som uteslutande vore beroende av läget på arbetsmarknaden. Då det emellertid visat sig, att ur ekonomisk synpunkt uppsättandet av en större Karlskronakår knappast vore tänkbart, anslöte sig stationsbefälhavaren till det mindre kostsamma förslaget med två skeppsgosseförläggningar, varvid stationsbefälhavaren delade de sakkunnigas uppfattning, att den mindre kåren borde bibehållas vid västkusten.

Beträffande valet av plats för denna ansåge stationsbefälhavaren i likhet med majoriteten inom de sakkunniga den moraliska vädan av en förläggning av skeppsgossekåren till Nya Varvet i Göteborg icke vara överdriven. Även om man genom stängselanordningar avskilde kasernområdet och genom restriktioner i permissionen minskade möjligheterna för skeppsgossarna till samvaro med ej önskvärda element, torde den noggrannaste övervakning i

Varvschefen
vid flottans
station i
Stockholm.

Stationsbefäl-
havaren vid
flottans station
i Stockholm.

öfrigt ej kunna hindra, att gossarna komme i beröring med sådana i moraliskt avseende lågt stående individer, som vanligen hölle till i de större hamnstäderna och deras utkanter. Att just vid denna tidpunkt, då sådana element försökte bearbeta ungdom och barn på ett sätt, som ingalunda vore fördelaktigt för militära kårer, flytta skeppsgossekåren från en plats, där gossarna vore skyddade från sådan påverkan till en plats, där påverkan kunde bliva mycket kraftig, vore synnerligen olämpligt. Skeppsgossekåren skulle rekrytera sjömans- och underofficerskåreerna, och ansåge stationsbefälhavaren det ligga en ytterligt stor vikt uppå att skeppsgossarna ej i onödan påverkades av element, som på ett eller annat sätt ville utplåna den disciplinära och militära hållning, som bibringades dem under deras utbildning. Stationsbefälhavaren tillmätte dessa omständigheter så pass stor betydelse, att han, oaktat såväl förläggning som utbildning syntes på det hela taget bättre kunna tillgodoses vid Nya Varvet, ville understödja majoritetens inom de sakkunniga förslag om Marstrandskårens bibehållande.

Om skeppsgossekåren skulle flyttas från Marstrand, borde den flyttas till en plats, där man kunde vara säker på att den finge kvarstanna för framtiden. De sakkunniga framhölle, att det ej vore osannolikt, att Nya Varvet inom en ej alltför avlägsen framtid torde kunna komma att i viss utsträckning behöva tagas i anspråk för andra än militära ändamål, och att under sådana förhållanden nu, innan den frågan vore utredd, flytta kåren till Nya Varvet, ansåge stationsbefälhavaren vara mindre förutseende. Dessutom ansåge stationsbefälhavaren Marstrand vara en sundare plats än Nya Varvet med hänsyn till det omgivande vattnet. Ett önskemål vore, att skeppsgossarna på lediga stunder och under exercistid skulle övas i båtrodd och båtsegling. Marstrand vore ständigt omflutet av rent och friskt vatten; Nya Varvet däremot ständigt av smutsigt vatten, och under övningarna hunne skeppsgossarna i allmänhet ej ens för en liten stund komma ut i rent vatten. Att förlägga uppväxande ungdom till ett sådant område ansåge stationsbefälhavaren ej tillrädligt, när man nu hade dem liggande på en bättre plats.

Det förslag till inkasernering av skeppsgossekåren i Marstrand, som de sakkunniga avgivit, syntes dock ej vara tillfyllest. Vad chefen för skeppsgossekåren i Marstrand i denna fråga anförde, kunde stationsbefälhavaren i huvudsak biträda. De flesta av kårchefen påvisade bristerna i sakkunnigförslaget vore av den art, att ett avhjälpande av desamma torde få anses oundgängligen erforderligt, såsom beredandet av ökat logementsutrymme, inredandet av rum för veckobefälet, anordnandet av arrestlokaler och vaktrum m. m. ävensom en samlings-sal, där kåren kunde ställa upp, och där föredrag kunde hållas.

Stationsbefälhavaren vid flottans station i Karlskrona har anförde, bland annat, att de sakkunnigas majoritet syntes hava betydligt överdrivit farhågorna för en förläggning till Nya Varvet. De avfärdade detta alternativ under hänvisning dels till de disciplinära farorna av Göteborgs närhet, dels till omöjligheten att undvika blandad förläggning, men ansåge sig dock kunna godtaga Nya Varvet, därest någon mera acceptabel lösning av frågan icke kunde vinnas. I betraktande av den högre kostnad Marstrandförläggningen måste medföra för statsverket borde en sådan åtgärd förestavas av synnerligen avsevärda fördelar framför det förkastade Göteborgsalternativet. Vad de sakkunniga anförde i syfte att påvisa Marstrandförläggningens fördelar funne stationsbefälhavaren icke övertygande, utan anslöte sig till reservantens uppfattning, att kåren borde förläggas till Nya Varvet vid Göteborg.

Stationsbefälhavaren vid flottans station i Karlskrona.

För den händelse att statsmakterna likväl skulle dela majoritetens bland de sakkunniga uppfattning i fråga om Nya Varvet, komme förläggningsfrågan enligt stationsbefälhavarens mening i ett helt annat läge, helst den förbragta utredningen ingalunda vore uttömmande. Möjligheterna till förläggning i Karlskrona vore sålunda synnerligen summariskt behandlade, men av betänkandet syntes framgå, att det uteslutande varit rekryterings- och kostnadsfrågorna, som varit avgörande för ställningstagandet mot denna station.

Toges hänsyn till de mycket beaktansvärda fördelar i fråga om enhetlig utbildning och förenklad organisation jämte det avgjorda försteg Karlskrona ägde framför Marstrand i fråga om fackutbildning — varvid även borde erinras om olägenheten av många yrkeskurser inom en så liten kår som Marstrands — framstode de sakkunnigas förslag såsom övervägande ogynnsamt.

Under förutsättning, att Marstrandskåren icke komme att förläggas till Nya Varvet, har stationsbefälhavaren för sin del förordnat, att kåren måtte sammanslås med Karlskronakåren och förläggas till sistnämnda kårs etablissemang. Kostnaderna för härav föranledda nybyggnads- och ändringsarbeten hava av stationsbefälhavaren beräknats till 315,000 kronor.

Kommandanten
i Älvsborgs
fästning.

Kommandanten i Älvsborgs fästning har biträtt de synpunkter, som de sakkunniga gjort gällande i fråga om olämpligheten av en förläggning av skeppsgossar tillsammans med äldre manskap och beträffande vådan av skeppsgossekårens förläggning i närheten av en storstad av Göteborgs omfattning. I avseende å den blandade förläggningen har kommandanten upplyst, att det antal äldre manskap, som komme att vara förlagt till Nya Varvet samtidigt med skeppsgossarna, ej torde komma att understiga 100 man. Beträffande engångskostnaderna för skeppsgossekårens förflyttning till Nya Varvet har kommandanten framhållit, att desamma torde kunna antagas bliva rätt avsevärda med hänsyn bland annat till den mångfald önskemål, som i allmänhet uppstode efter trupps förläggning till ny ort.

Marin-
förvaltningen
och chefen för
marinstaben.

Marinförvaltningen och chefen för marinstaben hava i sitt gemensamt avgivna yttrande i ärendet till en början anfört följande.

Såsom de sakkunniga framhållit, torde vid den ursprungliga uppsättningen av skeppsgossekåren i Marstrand rekryteringssynpunkten hava spelat en avgörande roll. Såväl stationsbefälhavarna som även i viss mån de sakkunniga syntes anse, att denna synpunkt ej längre finge tillmätas avgörande betydelse vid bedömandet av frågan, huruvida flottans skeppsgossar borde vara uppdelade på två till olika platser förlagda kårer eller sammanföras till endast en kår. En sådan åsikt torde dock vara grundad huvudsakligen på de erfarenheter beträffande rekryteringen, som erhållits under de senaste åren, vilka till följd av rådande förhållanden å arbetsmarknaden uppvisat en för rekrytering i allmänhet mycket gynnsam period. Vid inträffande förändringar å den allmänna arbetsmarknaden kunde säkerligen åter, liksom förr, uppstå svårigheter att rekrytera skeppsgossar, varvid rekryteringssynpunkten bleve lika bärande såsom stöd för en delad förläggning av skeppsgossekåren, som vid Marstrandskårens inrättande varit fallet.

Stationsbefälhavarna hade även ansett utbildningssynpunkter tala för organiserandet av skeppsgosseinstitutionen å endast en kår. De nackdelar, som med avseende på enhetlighet i utbildningen möjligen skulle kunna anses vidlåda en delad förläggning, uppvägs, enligt myndigheternas mening, likväl av den av de sakkunniga framhållna beaktansvärda fördelen med en dylik förläggning, nämligen att en i utbildningshänseende nyttig tävlan komme att uppstå mellan kårerna.

På grund av vad sålunda anförts vore myndigheterna ense med de sakkunniga, att skeppsgosseinstitutionen lämpligen borde vara organiserad å två till skilda platser förlagda kårer.

Då den ena av dessa kårer redan vore och av många skäl allt framgent borde vara förlagd till Karlskrona, hade myndigheterna vid en prövning av de olika alternativ, som framstälts beträffande den andra kårens förläggning, kommit till samma slutsats som de sakkunniga, nämligen att av de möjligheter, som härvid stode till buds, endast förläggning till Nya Varvet eller i Marstrand borde i frågans nuvarande läge komma under övervägande. I bägge fallen borde gossarna, såsom de sakkunniga även framhållit, inkaserneras i land och kårens förläggning erhålla permanent natur i motsats till den nu i Marstrand rådande provisoriska förläggningen.

Majoriteten inom de sakkunniga hade vid en jämförelse mellan ovannämnda båda alternativs lämplighet såsom förläggningsort för en skeppsgossekår ansett sig finna, att ur ekonomisk synpunkt Nya Varvet icke kunde anses hava avgjort företräde framför Marstrand, och att rekryteringen av kåren torde bliva lika god på det ena som på det andra stället, men att de betänkligheter, som riksdagen anført mot förslaget om en förläggning till Nya Varvet, i huvudsak visat sig befogade, varför majoriteten föreslagit skeppsgossekårens förläggning till Marstrand. Ovan nämnda betänkligheter avsåge i huvudsak, dels att en blandad förläggning av skeppsgossar och vuxet manskap skulle komma att äga rum å Nya Varvet, dels att Nya Varvet vore beläget i omedelbar närhet till en storstad.

På grund av den vikt, som borde tillmätas de ekonomiska konsekvenser, vilka bleve en följd av kårens förläggning i Marstrand respektive till Nya Varvet, hade myndigheterna till en början underkastat den utredning härom, som de sakkunniga framlagt, en omprövning. De ekonomiska konsekvenserna borde, såsom också av de sakkunniga framhållits, särskiljas i engångskostnader och årligt utgående kostnader, och borde därvid, vad de senare beträffade, beaktas såväl underhållskostnader av byggnader m. m. som de kostnader, vilka betingades av personalens avlöning och förplägnad m. m. Såsom grund för beräkningarna av de ekonomiska konsekvenserna hade myndigheterna i det följande utgått ifrån, att kåren skulle omfatta 150 gossar.

Mot de sakkunnigas förslag till lösande av anordningarna för skeppsgossekårens förläggning till Marstrand hade ett flertal erinringar framställts i de av stationsbefälhavarna och chefen för skeppsgossekåren i Marstrand avgivna yttrandena. Myndigheterna hade underkastat ifrågavarande förslag en ytterligare prövning och därvid funnit, att såväl de av stationsbefälhavarna påtalade som av myndigheterna iakttagna bristerna i huvudsak måste afhjälpas. Det syntes myndigheterna vara erforderligt, att då frågan om Marstrandskårens förläggning nu upptoges till definitiv lösning, utredningen därom omfattade sådana anordningar, varigenom den nuvarande provisoriska förläggningen verkligen komme att övergå till att bliva ordnad såsom permanent, och att den därvid komme att fylla rimliga nutida hygieniska krav på dylik förläggning. Myndigheterna ansåge därför icke det förslag till kårens

förläggning i Marstrand, som de sakkunniga framlagt, godtagbart, utan hölle före, att betydande förbättringar måste vidtagas i detta förslag.

I anslutning härtill hava myndigheterna angivit åtskilliga utvidgningar, förbättringar och kompletteringar i de sakkunnigas förslag såsom erforderliga beträffande kårens förläggning i Marstrand.

Myndigheterna hava sålunda föreslagit uppförande av ett exercis- och gymnastikhus för en beräknad kostnad av 86,000 kronor. Beträffande själva kasernbyggnaden hava myndigheterna påyrkat utvidgningar med hänsyn till luftrymd, ändamålsenlig förläggning och övervakning m. m., varjämte förutsatts, att densamma skulle uppföras av sten i stället för av trä. Vidare skulle logement anordnas för ekonomi- och handräckningspersonal m. m. Golvbeläggningen skulle förbättras genom användning av långek och plattor. Härförutom skulle åtskilliga mindre förbättringar vidtagas. Slutligen hava medel av myndigheterna beräknats för iståndsättande och komplettering av inventarier samt för säkerställande av vattentillgången. *Engångskostnaderna* för en permanent förläggning av skeppsgossekåren till Marstrand skulle enligt myndigheternas beräkning komma att uppgå till 480,000 kronor eller således 250,000 kronor utöver av de sakkunniga för ändamålet beräknade 230,000 kronor. Byggdes kasernen av trä, vilket myndigheterna av hygieniska skäl samt med hänsyn till brandfaran icke ansett sig kunna tillstyrka, skulle engångskostnaderna belöpa sig till 460,000 kronor.

Beträffande de *årliga kostnaderna* hava myndigheterna anført, att det icke torde vara möjligt att nu fastställa de årliga kostnader, som en förläggning av skeppsgossekåren till Marstrand skulle medföra i form av kostnader för underhåll av etablissemanget och dess tekniska anordningar i sin helhet. De nuvarande kostnaderna för underhållet i Marstrand (inklusive underhåll av »Norrköping») belöpte sig till omkring 20,000 kronor per år. För underhållet av den av myndigheterna föreslagna anläggningen i Marstrand skulle säkerligen detta belopp åtminstone behöva fördubblas. Skulle kåren förflyttas från Marstrand, borde de i staden varande byggnader, som nu disponerades av kåren, återlämnas till lantförsvaret. Underhållet för desamma skulle därvid betydligt kunna minskas. Huruvida byggnaderna kunde försäljas, undandrog sig marinmyndigheternas bedömande.

I fortsättningen av sitt yttrande anföra myndigheterna:

Enligt vad de sakkunniga framhållit, hade stadsfullmäktige i Marstrand vid ett den 7 januari 1927 hållet sammanträde, under förutsättning att skeppsgossekåren komme att kvarbliva i Marstrand, enhälligt beslutit erbjuda sig *dels* att genom ombyggnad utvidga och förbättra stadens gymnastiklokal, *dels* att anlägga idrottsplats, *dels ock* att anskaffa färskvatten till kasernfartyget Norrköping eller till fästningen, därest tillgången därstädes ej skulle vara tillräcklig. Myndigheterna hade med anledning härav ävensom för att vid prövningen av frågan om behovet av tekniska anordningar för skeppsgossekårens förläggning i Marstrand erhålla ytterligare upplysningar i ämnet trätt i förbindelse med magistraten i nämnda stad. Av stadsfullmäktige tillsatta kommitterade hade till myndigheterna inkommit med utredningar i ämnet, och finge myndigheterna med anledning av däri gjorda erbjudanden anföra följande.

Myndigheterna ansåge det nödvändigt, att skeppsgosskåren tillförsäkrades full rätt, att stadens avloppsledning finge användas för kårens behov. Det gjorda erbjudandet, att sådan användning finge ske utan kostnad, borde av kronan vid en kärförläggning till Marstrand antagas.

Uppförandet av en modern tvättinrättning borde givetvis med hänsyn till nu utgående transportkostnader komma att minska utgifterna för tvätt, vadan jämväl detta erbjudande borde antagas.

Stadens erbjudande att utvidga sitt gymnastikhus i viss utsträckning syntes icke, enligt myndigheternas mening, kunna uppväga de stora olägenheter, som obefintligheten av ett kårens eget exercishus innebure. Stadens gymnastikhus kunde icke, även om hänsyn toges till den föreslagna tillbyggnaden, motsvara det behov, som föreläge. I gymnastikhuset kunde ej heller uppställas de artilleripjäser m. m., som vore erforderliga för gossarnas yrkesutbildning, och att, sasom de sakkunniga föreslagit, utföra dessa anordningar å annan plats i fästningen syntes icke lämpligt. Det syntes myndigheterna ej heller vara tillräckligt, att detta gymnastikhus vissa tider ställdes till kårens förfogande, utan måste en dylik lokal finnas till kårens ständiga förfogande. Myndigheterna hade därför ansett, att ett särskilt exercishus borde uppföras, varför magistratens erbjudande i detta avseende icke borde föranleda någon åtgärd.

I den händelse kåren förlades i Marstrand, skulle givetvis anordnandet av en idrottsplats, som i erforderlig utsträckning stode till kårens förfogande, vara av betydelse. Myndigheterna ville dock framhålla, att anordnandet av en dylik komme att på ifrågavarande plats betinga höga kostnader, och att platsens läge vore sådant, att planen bleve i hög grad utsatt för rådande vindar.

Av kommitterade gjort erbjudande att förbättra ytterbelysningen inom fästningen borde, därest kåren förlades till Marstrand, antagas.

Myndigheterna ville även framhålla, att dessa erbjudanden från staden Marstrands sida komme att draga betydande kostnader för staden. Huruvida erbjudandena kunde förverkligas under en nära överskådlig framtid, utan att stadens utdebiteringar, som redan nu vore höga, komme att höjas i en alltför hög grad, undandroge sig myndigheternas möjlighet att bedöma. En ökning av skatterna utöver de nuvarande kunde också medföra, att Marstrand måste uppflyttas i högre dyrortsgrupp, vilket i sin tur komme att öka kostnaderna för personalens avlöning.

Myndigheterna ville slutligen framhålla, att i händelse statsmakterna beslöte en förläggning av skeppsgossekåren till Marstrand, detta borde ske under förutsättning, att Marstrands stad vidhölle de erbjudanden, som nu föreläge.

De sakkunniga hade vidare framhållit, att därest kåren förflyttades från Marstrand, man torde hava att räkna med att från stadens sida vissa anspråk på ersättning komme att resas. Myndigheterna hade från den av stadsfullmäktige därstädes tillsatta kommittén inhämtat, att förutom ersättning på grund av elektricitetsverkets utökning skulle tillkomma vissa anspråk på ersättning för utförd restaurering av stadshotellet samt för underhåll av tvenne renhållningskarlar, vilkas arbetsförtjänst hittills huvudsakligen varit beroende på skeppsgossekårens befintlighet. Myndigheterna ville dock i samband härmed anföra, att Marstrands stad å andra sidan haft avsevärda ekonomiska fördelar av skeppsgossekårens förläggning dit under de gångna åren. Verkställd utredning gäve bland annat vid handen, att kårens personal under de tre senaste åren i kommunalskatter till Marstrands stad betalat i medeltal omkring 15,000 kronor per år, samt att kåren till Marstrands stad (drättselkammaren, elektricitetsverket) under samma tidsperiod

betalat i medeltal omkring 4,500 kronor per år och till enskilda personer omkring 31,000 kronor per år, varjämte av varvschefen vid flottans station i Stockholm för leveranser och dylikt till firmor i Marstrand utbetalats: under budgetåren 1924—1925, 1925—1926, 1926—1927 i medeltal omkring 9,600 kronor och 1927—1928 (t. o. m. oktober 1927) omkring 20,950 kronor. De ersättningskrav, som vid en eventuell förflyttning av skeppsgossekåren från Marstrand komme att resas av denna stad, borde givetvis prövas på samma sätt som liknande anspråk, vilka framställts från andra städer i samband med genomförandet av den nya försvarsordningen. Enligt myndigheternas åsikt torde de belopp, som härvid skulle komma i fråga, icke komma att i nämnvärd mån inverka på en ekonomisk beräkning över de med en förflyttning av skeppsgossekåren sammanhängande kostnaderna.

Härefter hava myndigheterna övergått till en granskning av de ekonomiska konsekvenserna av en förläggning av kåren till Nya Varvet. Myndigheterna hava beräknat *engångskostnaderna* för ifrågavarande förläggning till 66,000 kronor, vartill skulle komma ett belopp av 60,000 kronor för anordnande av ny värmeledning i för skeppsgossekåren erforderlig del av etablissemanget, eller alltså sammanlagt 126,000 kronor. Med anlitande av nu nämnda engångskostnader skulle enligt myndigheternas åsikt skeppsgossekåren kunna vid Nya Varvet beredas en utmärkt god förläggning, i allt vad inkasernering och vad därtill hörde att föredraga framför den förläggning, som myndigheterna ansett erforderlig, därest förläggningen skulle ske till Marstrand. I motsats till vad fallet komme att vara i Marstrand, bleve expeditioner och sjukrum belägna i omedelbar närhet till förläggningen i övrigt, varjämte varmbadhus för färskvatten samt en rymlig exercisplan och en välbelägen idrottsplats stode till förfogande.

Myndigheterna hava dessutom framhållit, att förläggningen till Nya Varvet medgäve att utan ytterligare engångskostnader utöka västkustkåren utöver det antal av 150 gossar, från vilket antal myndigheterna liksom de sakkunniga utgått vid beräkningarnas utförande, till minst samma antal gossar, som jämlikt gällande bestämmelser nu vore förlagt till Marstrand. En sådan utökning kunde icke ske i Marstrand, om förläggningen ägde rum enligt det i det föregående framlagda förslaget, därest icke ytterligare engångskostnader därtill anvisades.

I fråga om de *årliga underhållskostnaderna* för etablissemanget å Nya Varvet hava myndigheterna, som ansett sig för närvarande endast uppskattningsvis kunna bedöma desamma, anfört följande.

Myndigheterna ansåge, att ifrågavarande kostnader närmast kunde anses bliva jämförbara med dem, som utgått under de budgetår, då för Älvsborgs fästning avsedd bemanning från kustartilleriet varit dit förlagd. Till utgångspunkt för underhållskostnadernas beräkning hade därför tagits det belopp av 88,500 kronor, vilket utgått under de tre senaste åren av kustartilleriets ovanberörda förläggning och varit avsett jämväl för underhållet av Oscar II:s fort m. fl. befästningar.

För budgetåret 1927—1928 hade för underhåll av Älvsborgs fästning anslagits ett belopp av 48,000 kronor, i vilket belopp dock inginge en inkomst av hyres- och arrendemedel av 18,000 kronor; återstående 30,000 kronor ut-

ginge av anslaget till befästningar, kustartilleriets kaserner m. m. Det belopp, som komme att inflyta som hyres- och arrendemedel efter skeppsgossekårens förläggning till Nya Varvet med därav följande dispositions-tagande för kårens räkning av nu till privatpersoner uthyrda bostäder, måste beräknas bliva högst obetydligt. Den erforderliga ökningen i det nuvarande anslaget för underhållskostnadernas täckande torde därför böra beräknas till (88,500 — 30,000 =) 58,500 kronor. Det vore dock härvidlag att märka, att ovannämnda belopp, 18,000 kronor, vilket nu komme underhållsanslaget till godo i form av hyres- och arrendemedel, efter skeppsgossekårens förläggning till Nya Varvet skulle komma avlöningsanslaget till godo, i det att samma belopp skulle tillfalla kronan såsom hyresersättning för tjänstebostäder för kårens personal. Om skeppsgossekåren förlades till Nya Varvet, skulle följaktligen den verkliga utgiftsökningen för statsverket i fråga om de årliga underhållskostnaderna därstädes bliva (58,500 — 18,000 =) 40,500 kronor.

Beträffande *de årliga kostnaderna för personalens avlöning, förplägnad m. m.* anföra myndigheterna:

Omfånget av den befäls- och lärarpersonal, som erfordrades för att leda utbildningen vid skeppsgossekåren å västkusten, bleve detsamma, vare sig kåren förlades till den ena eller den andra platsen. Därest Nya Varvet toges i anspråk för skeppsgossekårens räkning, bleve emellertid kåren förlagd till samma plats som örlogsdepån i Göteborg, varvid en del personal, såsom handräcknings- och ekonomipersonal, med fördel kunde vara gemensam för skeppsgossekåren och örlogsdepån. Detta skulle helt naturligt medföra viss minskning beträffande ifrågavarande personal i jämförelse med motsvarande personal vid förläggning till Marstrand; den exakta omfattningen av denna minskning kunde dock icke nu angivas, då för utredning om förenkling av organisationen och förvaltningen å örlogsdepån i Göteborg särskilt tillkallade sakkunniga (flottans organisationssakkunniga) beträffande denna depås organisation icke kunnat slutföra sitt uppdrag, emedan frågan om skeppsgossekårens förläggning ännu icke erhållit sin lösning. Myndigheterna ansage sig dock redan nu kunna fastslå, att en förläggning av skeppsgossekåren till Nya Varvet skulle för kåren och örlogsdepån tillsammans medföra ett väsentligt mindre behov av personal för sjukvård, matlagning, eldning och annan handräckning ävensom för vaktgöring och dylikt i jämförelse med en förläggning å skilda orter.

Vad beträffade lärarpersonalen, hade marinförvaltningen i utlåtande den 5 oktober 1927 angående besättande av lärarbefattning vid skeppsgosse-skolan i Marstrand framhållit, att den omfattning, kåren i Marstrand enligt nu gällande bestämmelser innehade, erfordrade särskilda åtgärder för förseende av skolan därstädes med tillräckliga civila lärarkrafter för detta läsår. Huruvida dylika extra åtgärder allt framgent erfordrades, ansåge myndigheterna sig icke nu kunna avgöra, men om de bleve erforderliga, kunde behövet lättare tillgodoses i Göteborgs närhet (Nya Varvet) än i Marstrand.

Vid en granskning av till skeppsgossekårens personal utgående avlöningsförmåner måste särskilt tagas i betraktande, att avlöningstillägg jämlikt bestämmelser i kungl. brev den 17 maj 1907 utginge till viss personal i Marstrand. Detta avlöningstillägg hade på sin tid tillkommit i avsikt att bereda personalen i Marstrand kompensation för med förläggningen till denna ort sammanhörande olägenheter. Att avlöningstillägget i dagligt tal kommit att benämnas sjötillägg, syntes bero på föreskriften i ovannämnda brev, att avlöningstillägget skulle utgå med samma belopp som sjötillägget. Ifrågavarande avlöningstillägg hade nu de sakkunniga ansett skola upphöra

att utgå, därest inkasernering, såsom de sakkunniga föreslagit, beredd skeppsgossarna i land. Emellertid vore att märka, att något dylikt avlöningstillägg ej utginge till gossarna utan endast till den vid kåren tjänstgörande personalen av officers-, underofficers- eller sjömanskårerna, vilken personal med undantag av några få av manskapet redan nu hade sin bostad i land. Skeppsgossarnas inkasernering i land innebure sålunda i huvudsak icke någon förändring i berörda personals tjänstgöring eller i dess ekonomiska förhållanden. Myndigheterna kunde därför icke finna skäligt, att därest skeppsgossekåren beredd förläggning i land i Marstrand enligt de sakkunnigas förslag, det nu till personalen därstädes utgående avlöningstillägget skulle indragas. Ifrågavarande avlöningstillägg uppginge för närvarande sammanlagt till omkring 7,000 kronor per år. Däremot ansåge myndigheterna, i likhet med de sakkunniga, att sådant avlöningstillägg icke borde utgå till skeppsgossekårens personal, i den händelse kåren förlades till Nya Varvet.

Marstrand och Nya Varvet vore för närvarande upptagna i olika dyrortsgrupper, varvid Marstrand tillhörde E-gruppen och Nya Varvet F-gruppen. En förflyttning av kåren till Nya Varvet från Marstrand skulle därför medföra en årlig ökning av avlöningsbeloppet till personalen med omkring 4,000 kronor. Å andra sidan utvisade de senaste årens erfarenheter, att förplägnadskostnaderna för personalen ställde sig billigare å Nya Varvet än i Marstrand, och skulle en förflyttning av kåren till Nya Varvet av denna orsak medföra en årlig minskning i dessa kostnader av omkring 2,000 kronor. Dessutom skulle en sådan förflyttning medföra besparing av de icke obetydliga kostnader för transporter mellan Göteborg och Marstrand, vilka vid kårens förläggning till Marstrand vore erforderliga, och vilka under sistförflutet år hade uppgått till omkring 7,000 kronor. En förflyttning av kåren från Marstrand till Nya Varvet skulle således medföra en minskning i de årliga kostnaderna för personalens avlöning, förplägnad m. m. av omkring $(7,000 + 2,000 + 7,000 - 4,000 =)$ 12,000 kronor. Dessutom tillkomme den besparing, som skulle uppstå, på grund av att viss minskning av personalen enligt vad förut framhållits skulle kunna vidtagas vid en förläggning till Nya Varvet, vilken besparing dock för närvarande icke kunde exakt uppgivas, men vilken i varje fall torde vara betydligt större än nyssnämnda på annat sätt vunna besparing.

Den omständigheten, att livsmedelsprisen vore högre i Marstrand än i Göteborg, pekade för övrigt mot att en uppflyttning av förstnämnda plats i högre dyrortsgrupp vid närmast skeende omgruppering torde kunna ifrågasättas.

Myndigheterna hava härefter gjort en *jämförelse* mellan de båda förläggningssorterna *ur ekonomiska, militära m. fl. synpunkter* samt i sådant hänseende anført följande.

Engångskostnaderna för åstadkommandet av de med kårens permanenta förläggning erforderliga anordningarna skulle för Marstrand belöpa sig till 480,000 kronor och för Nya Varvet till 126,000 kronor eller cirka 354,000 kronor mera vid en förläggning i Marstrand än vid en förläggning till Nya Varvet.

De årliga underhållskostnaderna ävensom för lyse, uppvärmning m. m. erforderliga kostnader torde kunna beräknas bliva ungefär lika på de båda platserna.

De årliga kostnaderna för personalens avlöning och förplägnad m. m. skulle vid en förläggning till Marstrand — oavsett det ökade personalbehovet för dylik förläggning — belöpa sig till minst 12,000 kronor mera än vid en förläggning till Nya Varvet.

En jämförelse mellan de båda alternativen ur utbildningssynpunkt borde, såsom de sakkunniga också framhållit, omfatta en undersökning av de båda platsernas lämplighet såväl i fråga om möjligheten att anordna gossarnas yrkesutbildning som även för handhavandet av deras allmänna uppfostran till karaktärstarka män.

För bibringandet av yrkesutbildningen syntes goda möjligheter finnas på båda platserna. Marstrand hade därvid fördelen av ett läge närmare havet och inverkade säkerligen på grund av sitt avskilda läge gynnsamt på arbetron inom kåren. Den isolering, som gossarnas instruktionspersonal torde känna å denna plats, kunde dock medföra en viss ensidighet i deras arbete. Nya Varvet å andra sidan medförde en förläggning av gossarna tätt intill en blomstrande sjöfartsstad, där verksamheten i hamnen och på skeppsvarven kunde utöva ett gynnsamt eggande inflytande på de unga sjömanssinnena. Gossarna komme här i direkt beröring med handelssjöfarten, ett område, som läge deras blivande verksamhet nära. Därtill komme, att en förläggning till Nya Varvet måste anses medföra större möjligheter än en sådan till Marstrand att för höjandet av gossarnas allmänbildning kunna anordna besök å muséer, varv m. m.

Beträffande de moraliska vådor, som på olika håll ansetts medfölja en förläggning av skeppsgossekåren till Nya Varvet, ville myndigheterna framhålla, att, genom Nya Varvets avskiljande medelst ett ordentligt stängsel, en effektiv övervakning av området kunde ernås. Vidare kunde genom lämpligt avvägda permissionstider samt genom permissionstransporters ordnande båtledes från Nya Varvet till de mera centrala delarna av Göteborgs stad förhindras, att gossarna därvid behöfve passera vissa av hamnkvarteren. Vid en värdesättning av de moraliska vådor, som ansåges förefinnas å olika platser, borde dessutom beaktas, att det verksammaste motmedlet mot moraliskt nedrivande krafter vore den i nutida uppfostran i mycket hög grad ingående fysiska fostran, som skedde i form av idrotts- och friluftsliv, vilket just för pojkar i den ålder, som skeppsgossarna innehade, stärkte det unga sinnet mot frestelser av olika slag vida mera än sträng avskildhet från desamma. Och i detta avseende medförde en förläggning till Nya Varvet högst betydande fördelar mot en förläggning till Marstrand, där utmarscher icke kunde företagas och där — även om en idrottsplats anlades av Marstrands stad — ej funnes motsvarande möjligheter till fri idrott och tävlingar, som erbjödes vid en förläggning till Nya Varvet.

Med stöd av vad sålunda anförts ansåge myndigheterna, i likhet med reservanten bland de sakkunniga och stationsbefälhavaren vid flottans station i Karlskrona, att de betänkligheter, som riktats mot Nya Varvet i moraliskt avseende, icke vore av den natur, att de borde få utöva ett övervägande inflytande vid förläggningsfrågans avgörande.

Myndigheterna finge vidare framhålla, att även om de av myndigheterna föreslagna förbättringarna av de sakkunnigas förslag till förläggning av skeppsgossekåren i Marstrand skulle komma till utförande, en sådan förläggning ändock aldrig ur hygienisk och säkerhetssynpunkt kunde bliva jämförlig med en förläggning till Nya Varvet. Å sistnämnda plats funnes nämligen tillgång till betryggande brandväsende med biträde av Göteborgs brandkår och till samma stads vattenledning såväl för eldsläckning som för övrigt vattenbehov.

Mot en förläggning till Nya Varvet hade dessutom av de sakkunnigas majoritet höjts den invändningen, att den skulle medföra en blandad förläggning av skeppsgossar och vuxet manskap, ett förfarande, som myndigheterna enligt ett tidigare yttrande icke ansett lämpligt ur uppfostringsynpunkt. Därvid vore att märka, att vare sig kåren förlades till den ena

eller den andra platsen, måste vid kåren finnas visst antal vuxet manskap avsett för instruktions-, vakt- och handräckningstjänst m. m. Antalet av denna personal utgjorde i Marstrand för närvarande omkring 40 man, flaggkorpraler ej medräknade. Givetvis avsåges denna vuxna personal att förläggas till andra logement än gossarna. Vid en förläggning till Nya Varvet skulle förutom nu nämnd för kåren erforderlig personal dessutom komma att till samma kasernetablissemang förläggas ett tiotal kustartillerister för tillsyn av materielen i Älvsborgs fästning samt ungefär lika många man från flottan tillhörande depåns undervattensbåtar. Dessutom tillkomme personal tillhörande örlogsdepån, högst uppgående till omkring 25 man, vilken personal för närvarande uppginge till omkring 40 man, men vilken under förutsättning av skeppsgossekårens förläggning till Nya Varvet kunde beräknas till förstnämnda antal. Detta förhållandevis fåtaliga antal man skulle därvid ej blott erhålla logement skilda från skeppsgossarnas, utan jämväl beredas förläggning till helt andra kasernavsnitt än skeppsgossekåren skulle begagna. Dessutom vore att märka, att den till Nya Varvet förlagda personal, som ej skulle tillhöra skeppsgossekåren, icke utgjordes av rekryter och värnpliktiga, som underginge utbildning, utan huvudsakligen av personal, som hade till uppgift underhållet av viss materiel, vadan deras verksamhet komme att vara helt skild från skeppsgossarnas. Myndigheterna kunde därför icke anse, att i den händelse skeppsgossekåren förlades till Nya Varvet, någon blandad förläggning av skeppsgossar och vuxet manskap därstädes komme att äga rum i den mening, som åsyftades i propositionen nr 50/1925.

De sakkunniga hade vidare såsom skäl mot en förläggning av skeppsgossekåren till Göteborg anført, att på grund av Göteborgs fortskridande tillväxt området vid Nya Varvet skulle inom en ej alltför avlägsen framtid komma att i viss utsträckning behöva tagas i anspråk för andra än militära ändamål, varigenom skeppsgossekåren, om den nu förlades dit, åter måste förflyttas till annan ort. Motsvarande olägenheter skulle icke förefinnas i Marstrand. Myndigheterna kunde icke anse dessa synpunkter bärande. Därest områden, som nu tillhörde försvaret, fortfarande erfordrades för försvarets räkning, borde, enligt myndigheternas mening, dessa icke avhändas kronan. I förevarande fall funnes dessutom stora så gott som obebyggda områden mellan Nya Varvet och de västligast belägna husen i Göteborg, varjämte stora dylika områden stode till buds för Göteborgs utveckling åt andra håll än åt Nya Varvet. Och att märka vore, att Nya Varvet — även om skeppsgossekåren icke dit förlades — allt framgent erfordrades såsom replipunkt dels för de sjöstridskrafter, som vore avsedda att för västkustens försvar dit detacheras, dels även för Älvsborgs fästnings behov vid mobilisering.

Mot en förläggning av skeppsgossekåren till Nya Varvet hade även gjorts den invändningen, att där befintliga lokaler under vissa delar av året skulle erfordras för kustartilleriets behov. Intet hinder funnes dock att under de långa tider av året, då kåren på grund av övningar till sjöss vore borta från sin ordinarie förläggningssort i land, förläggningssmöjligheterna utnyttjades av kustartilleriets personal samt av eventuella detachement från flygvapnet. Vid mobilisering komme skeppsgossekårens verksamhet att upphöra eller förläggas till annan plats, och stode då sålunda hela etablissemanget till förfogande för fästningens behov.

På grund av vad sålunda anförts, hava myndigheterna förklarat sig anse, att en förläggning av skeppsgossekåren å västkusten kunde äga rum antingen i Marstrand eller till Nya Varvet, under förutsättning att de förläggningsanordningar m. m., som myndigheterna i det föregående upptagit såsom

erforderliga å respektive platser, komme till utförande. Dock vore en förläggning till Nya Varvet i avseende å inkasernering och vad därtill hörde att föredraga framför en förläggning till Marstrand. Då dessutom en förläggning av kåren till Nya Varvet skulle i jämförelse med en förläggning i Marstrand medföra för staten besparing dels i engångskostnader av omkring 354,000 kronor, dels i årligen utgående kostnader — under förutsättning att underhållskostnaderna i enlighet med vad förut framhållits ställde sig ungefär lika stora på båda platserna — av minst 12,000 kronor per år samt slutligen, då en förläggning av kåren till Nya Varvet skulle ur hygienisk synpunkt erbjuda stora fördelar och medföra icke obetydligt minskat personalbehov, föranledande mindre kostnad för avlöning och beklädnad m. m., i förhållande till en förläggning i Marstrand, ansåge sig myndigheterna böra förorda en förläggning till Nya Varvet.

Slutligen hava myndigheterna anmält, att av de utav 1925 års riksdag för omändring av f. d. pansarskeppen Göta och Thule till logementsfartyg till förfogande ställda medel fortfarande funnes disponibelt ett belopp av 77,000 kronor, vilket lämpligen, i överensstämmelse med vad som föreslagits i 1926 års statsverksproposition, torde böra tagas i anspråk för anordnandet av en permanent förläggning för skeppsgossekåren å västkusten.

Arméförvaltningens fortifikationsdepartement, som omhänderhar värden och förvaltningen av Karlstens fästning, har icke haft något att erinra mot förslaget, att skeppsgossekåren förlägges till fästningen.

Arméförvaltningens fortifikationsdepartement.

Riksantikvarien, som förklarar sig ur kulturhistorisk och antikvarisk synpunkt i princip icke hava något att erinra mot föreslagna åtgärder för ordnande av lokaler i Karlstens fästning för förläggning av skeppsgossekåren, har utbett sig bliva satt i tillfälle att granska arbetsritningar till föreslagna förändringar och påbyggnader.

Riksantikvarien

Av stadsfullmäktige i Marstrand utsedda kommitterade hava i en till chefen för försvarsdepartementet ställd, den 6 februari 1928 dagtecknad skrift framlagt resultatet av en av dem verkställd detaljgranskning av marinmyndigheternas uppgifter. Kommitterade hava påvisat, att myndigheterna allt för ensidigt framhåvt fördelarna av en förläggning till Nya Varvet på bekostnad av Marstrandsalternativet, vilket särskilt framkomme i myndigheternas kostnadsberäkningar. Marstrandsförslaget hade sålunda belastats med en hel del kostnader, som icke upptagits beträffande Nya Varvet, ehuru de i lika hög grad därstädes bleve behövlige. Vidare hava kommitterade med anledning av myndigheternas tvekan om stadens ekonomiska bärkraft med avseende å de erbjudna prestationerna från stadens sida upplyst, att Marstrands stads skulder under de senaste 6 åren minskats med över 100,000 kronor, under det att inga nya lån upptagits. Då stadens skulder för närvarande ej överstege ett belopp av omkring 343,000 kronor, måste förutnämnda amortering betraktas såsom fullt tillräcklig och väl motivera kommitterades upp-

Av stadsfullmäktige i Marstrand utsedda kommitterade

fattning, att staden, utan att dess ekonomiska bärkraft rubbades, kunde upptaga ett amorteringslån för gäldande av det belopp, som erfordrades för anläggande av idrottsplats m. m. Under de senaste fyra åren hade uttaxeringen i Marstrand fastställts till respektive kronor 9: 90, 9: 65, 9: 15 och 9: 10, varav framginge, att skattetrycket under nämnda år minskats, samtidigt som tillräckliga amorteringar å stadens skulder kunnat göras.

Med anledning av vad myndigheterna anfört rörande stadens erbjudande i fråga om uppförande av en modern tvättinrättning hava kommitterade meddelat, att en dylik tvättinrättning redan nu vore uppförd och i funktion, samt att härav skulle följa en årlig besparing för skeppsgossekåren av minst 2,000 kronor genom fraktbesparing och billigare tvättpriser. Enligt uppgift betalade skeppsgossekåren till den nya tvättinrättningen 25 öre per kg., under det att priset i Göteborg hittills varit 34 öre per kg. Det syntes därför, som om kostnaden för tvätt framdeles skulle komma att ställa sig billigare i Marstrand än i Göteborg.

Departements-
chefen.

Såväl de sakkunniga som vederbörande myndigheter synas vara ense om att ett bibehållande av den nuvarande uppdelningen på två särskilda kårer innebär den fördelaktigaste anordningen beträffande skeppsgosseinstitutionens organisation. Stationsbefälhavaren vid flottans station i Karlskrona förordar emellertid, att Marstrandskåren, därest den ej förlägges till Nya Varvet, sammanslås med skeppsgossekåren i Karlskrona, vars etablissemang skulle utvidgas för att kunna mottaga det härav betingade ökade antalet gossar. De skäl, som av de sakkunniga med instämmande av marinförvaltningen och chefen för marinstaben anförts till förmån för en delad förläggning av skeppsgossarna, hava synts mig övertygande, och jag kan därför icke biträda förslaget om en sammanslagning av kårerna, så mycket mindre som förverkligandet av detta förslag, enligt vad utredningen i ärendet giver vid handen, skulle kräva betydande engångskostnader.

Såsom framgår av vad förut anförts, har den verkställda utredningen kommit att i huvudsak inriktas på en jämförelse mellan Marstrand och Nya Varvet. De sakkunniga hava nämligen, enligt min mening på goda grunder, funnit sig böra utmönstra övriga av dem undersökta förläggningsalternativ.

Vid den prövning av fördelar och nackdelar beträffande Marstrand och Nya Varvet, som sålunda företagits, hava starka meningsbrytningar gjort sig gällande. De sakkunniga hava för sin del understrukt olämpligheten av en blandad förläggning i Nya Varvet och framhållit de moraliska vådor, som måste anses förknippade med en förläggning av skeppsgossarna i omedelbar närhet till en stad av Göteborgs storlek och i grannskapet av dess hamnkvarter. Såväl stationsbefälhavaren vid flottans station i Stockholm som kommandanten i Älvsborgs fästning dela de sakkunnigas betänkligheter i berörda avseende. Övriga marinmyndigheter samt reservanten bland de sakkunniga hava däremot ansett dessa farhågor icke böra tillmätas någon större betydelse.

För mig framstå ifrågavarande betänkligheter mot en förläggning till Nya Varvet såsom synnerligen tungt vägande. Olämpligheten av en sådan förläggning av gossar i uppväxtåren synes mig vara uppenbar, och någon fullt effektiv övervakning av gossarna i Nya Varvet kan enligt min mening icke åvägbringas. Vådorna av en blandad förläggning av vuxet manskap och gossar torde icke heller böra underskattas. Såsom kommandanten i Älvsborgs fästning uppgivit, har man i Nya Varvet att räkna med en kontingent av omkring 100 man vuxet manskap. Det torde bliva omöjligt att på ett nöjaktigt sätt avskilja gossarna från beröring med detta manskap, särskilt som matinrättningen och marketenteriet skulle vara gemensamma för skeppsgossekåren och den övriga till Nya Varvet förlagda personalen.

Då ur dessa synpunkter Nya Varvet enligt mitt förmenande är vida underlägset Marstrand i fråga om lämpligheten såsom förläggningssort för skeppsgossekåren, har jag kommit till den uppfattningen, att därest själva förläggningen kan på ett tillfredsställande sätt ordnas i Marstrand, kåren bör kvarbliva därstädes, även om de härmed förenade kostnaderna befinnas vara något större än motsvarande utgifter vid en förläggning till Nya Varvet.

Jag övergår härefter till en granskning av de beräknade engångskostnaderna för de bägge alternativen.

Vad först beträffar logementsfartyget Norrköping, råder full enighet därom, att detsamma icke längre kan anses uppfylla de hygieniska krav, som böra ställas på en förläggning av här ifrågavarande art. Varvschefen vid flottans station i Stockholm har även vitsordat, att om ej kostsamma reparationer vidtagas, fartyget inom kort måste utdömas såsom kasernfartyg. Med hänsyn härtill torde det vara uppenbart, att »Norrköping» icke bör för framtiden ifrågakomma såsom förläggningsplats för skeppsgossarna, utan att kåren, därest den fortfarande skall vara förlagd till Marstrand, bör inkaserneras i land. Den i ärendet förebragta utredningen synes mig hava ådagalagt, att en fullt nöjaktig förläggning för skeppsgossekåren kan anordnas i Karlstens fästning. Vad angår de härmed förenade engångskostnaderna, torde det, med hänsyn till de olika meningar, som härutinnan gjort sig gällande, knappast vara möjligt att nu angiva en mera exakt kostnadssumma för förläggningens ordnande i Marstrand. De sakkunnigas kostnadsberäkning slutar å ett belopp av 230,000 kronor, medan marinförvaltningen och chefen för marininstaben angivit engångsutgifterna till 480,000 kronor. Här föreligger alltså en skillnad av icke mindre än 250,000 kronor. Myndigheternas kostnadsförslag torde emellertid kunna avsevärt nedbringas. Sålunda hava myndigheterna föreslagit uppförande av ett helt nytt exercis- och gymnastikhus för en kostnad av 86,000 kronor. Enligt mitt förmenande kan denna utgift helt bortfalla. Den utvidgning av det redan befintliga, staden tillhöriga gymnastikhuset, som staden erbjudit sig att låta verkställa, torde vara fullt tillfredsställande för kårens behov. Även åtskilliga andra av myndigheterna beräknade utgiftsposter synas mig kunna uteslutas eller i allt fall icke oväsentligt nedbringas. Å andra sidan torde de sakkunnigas förslag på en del punkter böra kompletteras med av myndigheterna påyrkade anord-

ningar, innebärande nödvändiga tillbyggnader och förbättringar. Jag anser emellertid, att engångsutgifterna böra kunna hållas inom en kostnadsram av 350,000 kronor.

Vad härefter angår engångskostnaderna vid en förläggning till Nya Varvet, hava dessa av myndigheterna beräknats till 126,000 kronor. Denna summa torde emellertid böra i ej ringa mån höjas, då engångsutgifterna här otvivelaktigt blivit väl lågt uppskattade, medan kostnaderna i Marstrand tilltagits rundligt. Sålunda hava vissa utgifter angivits såsom nödvändiga i fråga om Marstrand men icke upptagits beträffande Nya Varvet, ehuru de torde vara fullt lika behöfliga därstädes. Vidare har någon kostnad för kårens förflyttning till Nya Varvet ej beräknats. Slutligen är att märka, att man måste räkna med att vissa krav på ersättning kunna komma att resas av Marstrands stad, därest skeppsgossekåren förflyttas därifrån.

Vidkommande de årliga kostnaderna hava marinförvaltningen och chefen för marininstaben beräknat, att utgifterna för underhåll av etablissemang i Nya Varvet och anläggningen i Marstrand skulle komma att uppgå till ungefärligen lika stora belopp. Kostnaderna för personalens avlöning och förplägnad m. m. hava av myndigheterna uppskattats till 12,000 kronor mera i Marstrand än i Nya Varvet.

Underhållskostnaderna i Marstrand belöpa sig för närvarande enligt myndigheternas uppgift till omkring 20,000 kronor för år, i vilket belopp jämväl ingår kostnaden för underhåll av logementsfartyget Norrköping. Därest en förläggning i Marstrand i land ordnas i enlighet med myndigheternas förslag, hava dessa beräknat de årliga underhållskostnaderna till åtminstone det dubbla beloppet mot nu, eller till minst 40,000 kronor. Enligt mitt förmenande torde detta belopp vara för högt tilltaget. Vid bedömning av de årliga underhållskostnaderna i Marstrand bör nämligen tagas i betraktande, att desamma för närvarande till stor del hänföra sig till logementsfartyget Norrköping. Därest skeppsgossekåren inkaserneras i land, komma dessa medel att i stället kunna disponeras för underhåll av de nya förläggningslokalerna. Myndigheterna hava vidare beräknat ifrågavarande kostnader under förutsättning, att nybyggnads- m. fl. arbeten för kårens räkning komme att verkställas i den omfattning, som av dem föreslagits. Då, såsom jag förut antytt, en begränsning av nämnda arbeten torde kunna åvägbringas, lär derav även följa en minskning i de av myndigheterna angivna årliga underhållskostnaderna.

Vad åter beträffar de årliga kostnaderna för förvaltning och ekonomipersonal, torde det icke kunna bestridas, att desamma skulle komma att ställa sig lägre i Nya Varvet än vad för närvarande är fallet i Marstrand. I likhet med de sakkunniga hyser jag dock den uppfattningen, att ett förläggande av skeppsgossekåren i land i Marstrand måste kunna medföra viss minskning av behovet av handräcknings- och ekonomipersonal.

Det bör vidare icke förbises, att vissa hyresinkomster från Nya Varvet skulle komma att bortfalla, därest skeppsgossekåren förlades därstädes. Med hänsyn härtill samt i betraktande av att underhållskostnaderna, såsom jag

föret framhållit, torde komma att i Marstrand ställa sig lägre än vad myndigheterna beräknat, lärer man kunna utgå ifrån, att de årliga kostnaderna i Nya Varvet icke skulle bliva mycket billigare än i Marstrand och att under alla förhållanden skillnaden i utgifter icke kan beräknas bliva så avsevärd, att den bör tillmätas någon avgörande betydelse vid förläggningsfrågans bedömande.

Vad angår frågan, huruvida det särskilda avlöningstillägg, som enligt kungl. brev den 17 maj 1907 för närvarande åtnjutes av viss personal i Marstrand, fortfarande bör utgå även efter kårens förläggning i land, torde man icke nu kunna taga slutlig ståndpunkt till detta spörsmål, utan lärer frågan framdeles böra upptagas till förnyat övervägande.

Marinförvaltningen och chefen för marinstaberna hava givit uttryck åt en viss tvekan rörande Marstrands stads möjligheter att utan höjning av stadens utdebitering, med därav följande konsekvenser rörande dyrortsgrupperingen, inom en nära framtid förverkliga de av staden gjorda erbjudandena, särskilt beträffande anläggande av idrottsplats och utvidgning av gymnastikhuset. Enligt vad kommitterade för Marstrands stadsfullmäktige upplyst, har emellertid uttaxeringen de senaste åren nedgått, samtidigt som staden minskat sin skuldbörda. Myndigheternas farhågor i förevarande avseende synas alltså vara skäligen obefogade.

Den av mig lämnade redogörelsen för engångs- och årliga kostnader i Marstrand och Nya Varvet torde giva vid handen, att Marstrandförslaget ställer sig särskilt i fråga om förstnämnda kostnader ej oväsentligt dyrbarare. Jag har emellertid ansett så övervägande skäl tala för kårens definitiva förläggning i Marstrand, att jag likväl finner mig böra förorda detta alternativ, dock under förutsättning, att staden vidhåller sina gjorda erbjudanden. Det torde böra ankomma på marinförvaltningen att härom träffa bindande avtal med stadsfullmäktige i Marstrand, vilket avtal torde böra föreligga, innan Kungl. Maj:t meddelar beslut i förläggningsfrågan.

Enligt vad jag under hand inhämtat, torde logementsfartyget Norrköping kunna användas för sitt nuvarande ändamål åtminstone till hösten 1929. Emellertid synes det mig nödvändigt, att redan nästkommande budgetår vissa arbeten påbörjas för kasernförläggningens ordnande i land. För bestridande av kostnaderna härför torde i första hand böra anlitas det belopp av 77,000 kronor, som återstår av de utav 1925 års riksdag för omändring av f. d. pansarskeppen Göta och Thule till logementsfartyg till förfogande ställda medel. Riksdagens medgivande att för här ifrågavarande ändamål få disponera sagda belopp torde nu böra inhämtas. Någon framställning om anvisande av ytterligare medel för bestridande av engångskostnader för förläggningens ordnande torde däremot icke behöva göras hos årets riksdag, utan synes härmed kunna anstå till nästkommande år.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels besluta, att den till Marstrand förlagda skeppsgossekåren skall kvar-

bliva på sin nuvarande förläggningssort och, sedan erforderliga omändringsarbeten blivit verkställda, förläggas i land i Karlstens fästning;

dels ock medgiva, att av de utav 1925 års riksdag för omändring av f. d. pansarskeppen Göta och Thule till logementsfartyg till förfogande ställda medel må tagas i anspråk ett belopp av 77,000 kronor för verkställande av vissa för skeppsgosseförläggningen i Karlstens fästning erforderliga tillbyggnads- och ändringsarbeten.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

W. G. O. Montgomery.
